

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ruКЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ФОРУМ

«Жамауатыбызны, жаш тёллюбюзню да кыйматлы башламчылыклары кёп болганларына ишексизме»

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** коллегалары бла бирге «Жангы кезиуге кючлю башламчылык» деген форумгъа къатышыуун андан ары бардырганды. Аны баш магъаналы ишлеринден бири уа пленар сессиясында Россей Федерацияны Президенти **Владимир Путинни** сёлешиую болганды.

Форумгъа къатышыууну юсюнден Къабарты-Малкъарны оноучусу телеграм-каналында хапарлаганды. «Владимир Владимирович кесини алгышлау сёзюнде экономиканы тутхучлу айнытыргъа жаланда толусунлай жалынчакъсыз кыйралланы къолларындан келлигин чертгенди. Дунияда бир кыйралны бийлик этгени уа шёндюгю амалланы сингдириуге тыйгъычла салады, аланы Жер жюзюню битеу халклары да хайырланырча этерге чырмайды, дегенди.

Президент айтханнга кёре, тыш кыйраллы компанияла кетгенлери бла Россей тыш кыйраллы технологияла бойсунуудан эркин болганды эмда анга кесиникелерин айнытыуу къолгъа алыргъа тышгенди. Экономиканы бла социал сфераны кёп бёлумлери жаны бла жамауат башлам-

чылыклагъа кыйралны жанындан дайым болушлукъ этиу экономиканы бла предпринимательликни бютюн терк айнытырыкъды, жамауатны хунерлигин кыйматлы ишлеге бурургъа онг берликди», - деп жазганды Казбек Коков.

Республиканы Башчысы дагыда

Кыйралны оноучусуна кёргозтюлген бек иги проектлени араларында социал жумушла, туризм, эл мюлк эмда промышленность бла байламлылары болганларын да айырып айтханды. «Бизни республика туура этген эмда экспертле сайлагъан башламчылыклада ол бёлумледе тамамланыллык

ишле белгиленгендиле», - дегенди ол.

Битеу да 85 региондан 19 башламчылык кёргозтюлгенди. Алагъа багъа бичиуге эки минг чакълы эксперт къатышханды. Россейни 90 уллу компаниясы, айныуу баш институтлары бла басма органлары форумну партнёрлары болгандыла.

Стратегиялы башламчылыклары агентствосуну башчысы Светлана Чупшева айтханнга кёре, Президентни буйругъуну хайырындан кыйралны айнытыуу билген амалларыны юслеринден хар адам да билдирирге боллукъ битеуроссей платформа къуралганды. Ол а регионланы, айнытыуу институтларыны, Россейни Правительствосуну, Президентни Администрациясыны жамауат бла байламлыкда мурдорланган бирге ишлеулерине себеплик этеди. «Стратегиялы башламчылыклары агентствосу бла байламчылыкларыбызны кючлендирмей къаллык туюлбюз. Къабарты-Малкъарны жамауатыны, жаш тёллюбюзню да агентствону экспертлери бла инвесторла эс бурлукъ башламчылыклары кёп болганларына ишексизме», - деп чертгенди Казбек Коков.

ТЮБЕШИУ

Социал-экономика айнытыуу, инсанланы жашауларыны игилендириу онглагъа къаралганды

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Казбек Коковну бла **РФ-ни Правительствосуну Председателини орунбасары Александр Новакны Москвада ишчи тюбешиулерин** болганды. **Россей Федерацияны Президенти Владимир Путинни буйруклары** толтуруу соруула баш темала кётюрюлгендиле, ол санда регионну турист бёлюмюм игилендириу эм инвестицияла келирча онгланы къурау. **Къабарты-Малкъарны социал-экономика айнытыуу, инсанланы жашауларыны игилендириу онгла да сюзюлгендиле.**

2021 жылгъа битеу бёлумледен регион бюджетни баш капиталына тышген файдалы инвестицияланы ёлчемини кёрюмдюсю 51,1 миллиард сомду, быйылны биринчи кварталына – 2,8 миллиард сомду, ол а былтырны бу кезиунден 8,4 процентге асламды. Бегирик ёсом агропромышленный, къурулуш, турист бёлумледе белгиленеди.

Дагыда Шимал-Кавказ федерал округну 2030 жылгъа дери айнытыуу

кыйрал программа проектлени бардырылганларыны юсюнден айтылганды. Энци «Эльбрус» битеусезонлу турист-рекреация комплексни эм Тырнауузда тау-байыкъландырыу комбинатны къурулушларыны юсюнден сёлешингенди.

«Эльбрус» ВТРК-ны айнытыугъа быйыл 3 миллиард сом бюджет ассигнованияла белгиленипдиле. 13 проект жашауда бардырылады, ол санда пас-

сажир канат жолланы къурулушлары, Азау таланы тапландырыу, транспорт эм инженер инфраструктураны жангыртыу, бийик-тау лыжа трассаланы

игилендириу, сервис араны эм жалган кър къурау системаны проектированиясы.

Ахыры 2-чи бетдеди.

КъМР-ни 100-жылпыгына 3 бет

КъМР-ни, КъЧР-ни да халкъ поэти, РФ-ни М. Горький атлы Кыйрал саугъасыны лауреаты, Халкъланы шухлюкларыны эм Сыйлылыкны орденлерини иеси Зумакулланы Мустафаны кызы Танзила бу кюнледе кесини туугъан кюнун белгилегенди.

**Ата журтха, халкъгъа
сюймекликден толу поэзия**

Абаданпа**9 бет**

Тетууланы Ахматны жашы Борис педагогикагъа жашаууну иги кесегин жоралаганды. Къыркъ жыл эл мектепде тарыхдан бла географиядан окъутханды. Устазыкъ ишинден тышында, элини тарыхы бла байламлы музей да къурагъан эди школда.

**«Адет-намысха табынсакъ,
ажашырыкъ туюлбюз»**

Социал-экономика айнытыу, инсанланы жашауларын озилендириу онглагъа къаралгъанды

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

СКФО-да металлургия кластерни къуралуунда Търнауузда вольфрам-молибденни чыгъарууну эм жарашдырууну жангыртуу магъаналы проектди. Биринчи кезию тындырылгъанды, ол хазнала бла хайырланьгъа эркинлик лицензия алыннганды, аланы жаратылуларыны ёлчемлерин билдирген проектни халкъла аралы стандартлагъа кёре техника-экономика мурдору жарашдырылгъанды. Экинчи кезию да башланганды: комбинатны майданларын хазырлау, подъезд автомобиль жолну къурулушу. Бу инвестпроект Россейни Минпромторгуна жиберилгенди, аны РФ-ни магъаналы проектлерини тизмесине къошар онглагъа къаралырча.

Алай болса, предприятиягъа къырал болушлукъ тапдырыллыкъды, алып айтханда, льготалы кредитование. Быйылны ючюнчю кварталында тийишли производстволу оборудованианы сатып алуу эм келтириу планнга салыныпды.

Тюбешиуну чегинде эки жаны да Президент салгъан борчланы толтурууда мындан ары да байламлыкъда ишлерге келишгендиле. Казбек Кокос магъаналы проектлени бардырыуда регионнга себеплик этгени ючюн РФ-ни Правительство-суну вице-премьер Александр Новакгъа ыразылыгъын билдиргенди.

КЪМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуну
пресс-службасы.

Правительство

Айлыкъны кётюрюрге ахча бёлюннгенди

Къабарты-Малкъарны Правительство-суну Председатели Мусукланы Алий бардыргъан кенгешде министерство-бла ведомстволар хазырлагъан проект-леге къаралгъанды. Аланы арасында промышленность, транспорт, финансла, социал эм башха жумушла бла байламлы бир ненчасы бар эдиле.

Жер эм ырыскы бла байламлы халланы министри Аслан Тохов республиканы иелигинде мюлкю приватизация этер планла бла шагъарейлендиргенди. Ол айтханыча, ала жыл сайын биринчи августха дери жарашдырыладыла. Ол туура этген проектге кёре келир жылда тийишли тизмеге бир объект тюшгенди. Аны багъасын а, тергеуле бардырып, энди чыгъарлыкъдыла.

Республиканы финансла министрине къуллугъун толтургъан Къалабекланы Азамат КЪМР-ни Правительствосуну бла федерал Казначействону арасында келишимни проектине юсюнден билдиргенди. Сёз анда эм биринчи этилирге керек болгъан къоранчланы энчи низамын кийириуну юсюнден барады. Бу проект социал-экономика айнытыу эмда финансла бла болумну игилендириу мадарланы юсюнден КЪМР-ни Башчысы бла РФ-ни Финансла министрствосу этген келишимге тийишлиликде жарашдырылгъанды. Федерал бюджетден дотацияланы ёлчери да анга кёре болады. Кысыхасы, бюджет учрежденияла борч этип тебиресе, алада сагъынылгъан къоранчланы энчи низамы кийириледи.

Къалабек улу айтханыча, республиканы Правительствосуну бегими бла бюджет учрежденияланы башчыларыны ишчи келишимлеринде былтыр окъуна аллай излем кийирилгенди: ала иш хакъ неда страховой теллеуле жаны бла борч этселе, ишчи келишимлери ючюн тас этерикдиле.

Энтта да бир бегимде «Чегемде мияла завод» ООО-ну айнытыу жаны бла ишчи къауум къураллыгъы къабыл этилгенди. Промышленность, энергетика эм сатыу-алуу министр Шамиль Ахубеков билдиргенди, ол заводну ишин жангыдан башларгъа быйылны ал кезиулеринде сынамлы эмда онглары аслам болгъан инвестор табылгъанды. Предприятие озгъан айда ишлеп башлагъанды. Энди уа анда экинчи производство ачар амалланы сюзерге суюдиле.

Къабарты-Малкъарны «Транспорт системаны айнытыу» къырал программасыны жамауат транспорт бла байламлы бёлюмюне тюрлениуле кийириллигини юсюнден тийишли министрствону баш-

чысы Аслан Дышеков хапарлагъанды. Алагъа кёре жамауат транспортну айнытыугъа бюджетден 38,5 миллион сом берирге оную этиледи. Дагъыда республиканы бюджетинден муниципалитетлени бюджетлерине быллай жумуш бла кю-решген предприятияланы автотранспорт паркларын жангыртуугъа субсидияла берюу жорукъла тохташдырыладыла.

Психикалы ауруулары болгъанлагъа Прохладна районда къарагъан больницаны межамы асыры тозурагъандан, ол жукъгъа жарамагъаннга саналгъанды. Аны себепли учрежденияны ишин тохтатыргъа оную этилгенди. Саулукъ сакълау министрине къуллугъун толтургъан Заурбек Батыров айтханыча, аны ишин энди КЪМР-ни психоневрология диспансери бардырылгъанды. Тийишли оную этилгенинен сора саусуланы ары эмда интернатладан бирине кёчюргендиле.

Келир айны биринчисинден башлап, бюджет организациялада урунганланы хакълары он процентге кёбюрек боллукъду. Бу оную озгъан июнь айда МРОТ кётюрюлгенинен чыгады. Аны ёлчери уа, урунуу эмда социал къоруулау министр Асанланы Алим билдиргенича, бюгю-люкде 15279 сомду. Алай бла айлыкъны кётюрюрге деп республиканы бюджетинден къошакъ халда 796,4 миллион сом бёлюнюрюкдю.

КЪМР-ни Тарифле эмда жашау журтлагъа надзор этиу жаны бла къырал комитетини башчысыны къуллугъун толтургъан Алим Макушев энди таза эмда техникалы суулары нормативлерин тергеу эмда тохташдырыу жумуш бла аланы ведомство кюреширин билдиргенди. Ары дери уа аны предприятияла кеслери тамамлагъандыла.

Кенгешде дагъыда республиканы бюджетинден къырал (неда муниципал) учреждениялагъа саналмагъан, кеслери да коммерциялы болмагъан, добровольчество эм (неда) патриот ниетде юретиу бла кюрешген организацияланы онгдуруу жорукъла тохташдырылгъандыла.

Улуу Ата журт урушда Минги тауну тийресинде ёлген аскерчилерибизни ёлюклерин Элбрус элде асырау жумушну бардырылкъ комиссияны къаууму къабыл этилгенди, физкультураны эмда спортну айнытыу жаны бла къырал программагъа эмда Правительствону талай алгъынны бегимлерине да тюрлениуле кийирилгендиле. Ахырында къыйын жашау болумгъа тюшген инсанлагъа республиканы бюджетинден ахча бёлюп себеплик этерге онуюлашхандыла.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Фестиваль

Журналистле мамырлыкъны сакълауну юсюнден сёлешгендиле

Быйыл 19-21 июльда Шимал-Осетияны Огъары Фигадон элинде асламлы информация органлада ишленгени «Мамырлыкъны жери» деген халкъла аралы фестиваль бардырылгъанды. Ары, Шимал Кавказы регионларыны келечилеринден сора да, Юг Осетияны журналистлери къатышхандыла.

Фестивальгъа Къабарты-Малкъардан «Адыгэ псалъэ» эм «Заман» республикалы газетлени баш редакторлары Заур Жиясов бла Къонакъланы Хасан баргъандыла. «Заманны» онуючусу республиканы къырал газетлеринде, радио эм телевидение каналларында экстремизмге эм терроризмге къажу профилактика жаны бла къаллай иш бардырылгъаныны юсюнден доклад этгенди.

Эки кюнню ичинде бардырылгъан жыйылыуда ол темагъа аслам эс бурулгъанды. Аны бла байламлы форумда белгили специалистле, ол санда РФ-ни Президентини Халкъла аралы халла жаны бла советини келечиси Маргарита Лянге, белгили россейли политолог, ислам дин жаны бла специалист Яна Амелина эм Кемерово къырал университетни тарых кафедрасыны таматасы Вадим Шиллер сёлешгендиле, журналистле бла семинарла эм тюрлю-тюрлю тренингле бардыргъандыла, аланы сорууларына тынгылы жууапла бергендиле.

Бир кюнню ичинде уа тюрлю-

тюрлю энчи службаланы келечилери асламлы информация органлада ишленгеле энчи аскер операция бардырылгъан жерде кеслерин къалай юрютюрге кереклисини юсюнден юлголе кёркютюп, сейир билдириуле айтхандыла. Дагъыда жаралы болгъан адамгъа биринчи медицина болушлукъну къалай этерге эм башха затланы юсюнден хапарлагъандыла.

Шимал Осетияны Басма эм асламлы коммуникацияла жаны бла къырал комитетини председатели Юрий Фидаровну бизге билдиргенине кёре, фестивальны баш мураты - къыралда эм дуняда бола тургъан ишлени юсюнден хапарланы жазыуда бир ниетге келиудю. Андан сора да, басма эм электрон асламлы информация органлада экстремизмге эм терроризмге къажу ишни тохтаусуз, бирча эм ка-честволу бардырыргъа, къыйын болумлада журналистлени ишлерине себеплик этерик технологияланы жангытыргъады мурат, дегенди Юрий Фидаров.

КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан.

Тирлик жыйыу

Мирзеу оруу къыстауду

КЪМР-ни Эл мюлк министрствосундан билдиргенлерича, республиканы сабанларында мирзеу оруу къыстау барады. Алай бла бюгюлюкде 14 минг гектарда арпадан бла будайдан 50 минг тонна жыйылгъанды.

Мюлкленни кёбюсюнде бир гектардан 35 центнер чыгады. Ол былтыр бла тенгешдиргенде 103 процентге кёпдю.

Быйыл мирзеуге бла къудору битимлеге 220 минг гектар бёлюннгенди. Предпринимательле былтырдан иги бай тирлик алыр муратлыдыла. Сёз ючюн, былтыр мирзеуден 1,286 минг тонна жыйылгъанды. Аны бла бирге биринчи кере нартюхден бир миллион тоннадан аслам

алыргъа онг табылгъанды. Жыл сайын ол 140 минг гектар чакълы бирде ёсдюрюледи эм арт кезиуде бир гектардан 72 центнер алырча мадар этилгенди.

Саулай алып айтханда, тирлик жыйыу графикден кеч къалмай, тыйгъычсыз барады.

Танзиляны чыгъармачылыккъа итинуюлю сабийлигинден башланганды. Узакъ Гирхожанда сабий кёлю бла айтылган тизгинле, артда Къыргызда «Бизни сёзюбюз» эм «Бирге жырайыкъ» жыйымдыккъада басмаланган назмула ал атламла болгъандыла. «Къаяда гюлле» деп атагъанды ол 1959 жылда дуня жарыгъын кёрген биринчи къарылгъач китабына уа.

Алай бла башланганды шайырны къыйыры-чеги болмагъан чыгъармачылыкъы. Отуздан артыкъ алапат, бирсилеге ахырда ушамагъан, энчи назму жыйымдыкъланы автору, аны сёзюню кючю бююнлюкде да адабиятыбызда жол кёргюзтген жарыкъ жулдузча жанады.

болгъанына, шайырны ниет байлыгъына, тазалыкъкъа итиндириу сёз кючюне хар окъугъаныг сайын сейирсинмегенлей къалмайса:

*Жараларым да къыйнап.
Инжилсем да чабалмай,
Жашауа ачыуланмам.
Не тик болса да жолум,
Кирсиз болсун ансы*

Ниетим, эки къолум, - деп белгилейди кёз къарамларын ол кеси да.

Хау, жыйырманчы ёмюр адам улуну жашауунда кёп кёз къарамланы тюрлендиргенди. Алай адам кеси сайлау этерге эркин болгъанды къайсы заманлада да адамлыкъны жолларын огъесе башха ызланы. Алары къайсы

санаргъа боллукъду, «бийикликни комплекси» болгъан, ёреликге, кёкге итинген, тартылган». Кертиди, биз ол ышанланы Танзиляны халкъ поэзиясында да шарт эслейбиз:

*Тау бийикликке сейирсингендиле
Кёп назмучула, ётпю тау сууладан,
Таулула бийик болгъанларын кёрмей
Мында кёкге жетген бийик тауладан.*

*...Таула былай бийик андан болурла,
Таулуну бийиклигин кёргюзторге.
Ёмюрден бери андан сюелелле
Чал башларын ёхтем кётюркю ёрге.*

Гитчелей окъуна Ата журтундан айырылгъан поэт тауланы бийикликлерини, тикликлерини, ёреликлерини

анлай кюйгун. Бююнлюкде дуня, адам улу да къаугаланы, урушланы ауларына тошпю тургъан заманларынды аны бу дастаны бююн магъаналыды. Мында жашау, тарых, Аслижанны, Саматны ачы къадарлары, суймеклик – сюжетни барысын да бирлешдирген а урушну кужур бети. Автор билгенича, къарыуундан келгенча, поэтика сёзю бла анга къажу турады. Къазауатны оту жанган жерде насып, къууанч къуруйду, олду поэтни жарсыткан, мухландырган да: Ненча жорекге бичакъ/ Ачы жара салгъанды! Ненча элчим кебинсиз/ Жерге батып къалгъанды! - дейди ол...

Ол кюнлени къайтыргъа боллукълары бек къоркъутханды авторну. Биз а ийнанабыз бююн да, тарыхны озган кюнлериндеча, тюзлюкню хорларыгъына, аны жол табарыгъына да. Танзиляны ёлюмсюз поэзиясы да, ол узакъ жылладача, жангыдан ышаныулу къуну жилтинин жюреклеге сала, кёл этдиреди. Сёзсюз, поэма окъуучуну къайсы болумлада да хорлатмазгъа, къара кючлеге бойсунмазгъа юйретеди эм бююнлюкде уллу магъананы тутхан насийхатлыкъны этеди:

*Жер тынчылыгъына бизбиз къалауур.
Бир такъыйкъагъа унутмай аны,
Тохтамаз ючюн бизге кюн жарыу, -
Тилек этеме, алып къаламны,
Нёгерге излей хар тюз адамны.*

КъМР-ни 100-жыллыгъына

Ата журтха, халкъгъа суймекликден толу поэзия

КъМР-ни, КъЧР-ни да халкъ поэти, РФ-ни М. Горький атлы Къырал саугъасыны лауреаты, Халкъланы шуёхлукъларыны эм Сыйлылыкъны орденлерини иеси Зумакулланы Мустафанлы къызы Танзиля кюнледе кесини туугъан кюнун белгилегенди.

Шайырны башха-башха жыллада чыкъгъан китапларыны хар бири да халкъыбызгъа хан саугъала болгъанларына уа не сёз. «Тауланы жыры», «Чирахтан», «Сокровенность: стихи и поэма», «Кёз жарыкъ», «Жазыусуз жазмала», «Ата ююм: назмула бла поэмала», Сайламан китапларында эм башхаларында басмаланган чыгъармалары битеудуния поэзия темалагъа кёре кеслерича энчи белгиленип жазылгъандыла. Туугъан жер, халкъ, жашау айланча, ажымлы къадарла, кертилик, кертичилик, суймеклик – была бары да жазыучуну къаламындан кюч алып, окъуучуну базманына салынган ангыламладыла.

Сёзсюз, малкъар поэзияны бююнню бийикликке жетгенинде Танзиляны къыйыны айтып-айтмазча уллуду. Аны чыгъармачылыкъы кюнню, желлени, жулдузланы, сууну, отну, тауланы дунясыды. Бу ариулукъда заман да тохтап къалгъанча кёрюнмеймиди?! Заман а – ол абстракциялы болумду. Танзиляны поэзиясыны теренлигине къошулгъан насыплы чакъларыбызда, биз аны барыуун эслемейбиз, ол керти да абстракциялы болумгъа айланады, ол теренликде жашауну солууун сезип, аны бирде ырахат, бирде тынчылыкъсыз, тынгысыз толкъунларына бёленип, толусунлай ол дунягъа тошпю къалгъанча болабыз.

Жашау кертиликни кёргюзтпю, адамланы жюреклерине асыу болгъан поэтле уа кёпмюдуле бу дуняда? Бу соруу эсиме терк-терк тошпючюдо. Ол кезиуде жангыдан къайтып Танзиляны назмулары келдиле акъылма. «Аны сёзю адамлагъа асыу гъа берилгенди», - деген эди бир жол къарачай-малкъар поэт Додуланы Аскер. Аны керти да алай

бирине сюеллиги аны, жаланда аны энчи сайлауду. Таулу поэт Зумакулланы Танзиля ол сайлауда ишексизди, бийик инсанлыкъны юлгюсюдо. Аны ол жаны бла тохташыулу гъуа уа тау Гирхожанда аппасы Юсюпланы Шамшюдюнюнн бланнасы Шахийни юйюрюнде тамырланып кюч алгъанды.

Кесини заманында Къулий улу Къайсын кёре билмеген инсан поэт болмады, дегенди. Гирхожанны бийлеген тау тёппелени кёрген, аппасыны эрттегили жырыларына, ыннасыны жомакъларына тынгылагъан Танзиля да, алары акълыкъларындан, тазалыкъларындан юлгю алмай къоярыкъ болурму эди. Ол юлгюледен къуралмагъанмыдыла да аны биринчи назму тизгинлери, биз огъарыда сагъынган «Къаяда гюлле» деген жыйымдыкъгъа кирген биринчи чыгъармалары да.

Тау тёппелени, тыпыр ташны сыфатлары уа анга тюзлюкню, кертиликни, суймекликни белгилеридиле ёмюрлеге. Ол кесича энчи ангылайды туугъан жерини жарыкълыгъын, жылыулу гъун, ариулу гъун. Гирхожан, Ышканти – поэт алары бир заманда унутмайды, ала аны ниет сайлауларыны базманлары болгъандыла жарсыу, къууанч кюнлеринде да.

Бизни тау тёппелерибиз саулай халкъыбызгъа къайсы заманлада да жашаргъа, бююлмеэге, сынмазгъа энчи кюч-къарыу бергендиле, бийикликке, ниет тазалыкъкъа итиндиргендиле, жашауда, суймекликде, поэзияда да. Профессор Кучукланы Зухура кесини «Онтологический метод как ядро этнопоэтики» деген китабында былай жазады: «Г.Башларны классификациясына кёре, тауланы асцензиональный этносха

юсюнден былай сейирлик, былай шатык жазмай къоярыкъмы эди, аладан тансыгъын алыр ючюн. Таула шайыргъа къатылыкъны, тёзюмлюкню, тазалыкъны белгилеридиле, поэзиясында да ол алагъа аны ючюн терк-терк къайтады.

Сау онюч жылны ёз жерлеринден узакъда болган поэтле, артда къайтып аны кюнне жылынганла, жарыгъын кёргенле, сууларын татханла бийик тауларыны сыфатларын халкъларыны сыфаты бла байлап, кёп назму тизгин такъгъандыла, алары араларында Къайсын, Керим, Танзиля, бирси сёз устала да. Хау, Къайсыннга, башхалагъа да асыры кёп къайтаса ол темагъа деп тырман этгенле да болгъандыла, алай жюрек учууну, илхамны тыярыкъ кюч бармыды да, бу хаух дуняда уа бютунда. Танзиля да ол даулагъа кесича тиширыу ауазы бла, алай шатык, шарт жууап бере билгенди: «Да мен а Къайсынны сюеме бютюн/Тауларымы алай суйгени ючюн/Мени кёзлерим бла кёргени ючюн/Менде жюрек бла ангылагъаны ючюн/».

Юбилей интервьюларындан биринде поэт кеси былай айтханды: «Бизни халкъ не заманда да тауланы, ташланы юсюнде жашау турмуш этгенди: намазлыкъ да – таш, жашау жолубуз да – таш, ташдан ишленгенди юйюбюз, халкъ да ташча къаты болгъанды». Аны «Таш» деген назмусунда да ол оюм толу ачыкъланады. Таш жеринден юзюлгенине чыдаямла, тошгенинде ачыгъанындан чачылу къалады. Адам да Ата журтундан юзюлсе, алай болмаймыды да?! Ол хыйсапдан къайтхандыла «алтын тёлюню» поэтлери ол темагъа алай терк, жюреклерин ачитхан жарала тартылмагъанлай, жабылмагъанлай, унутулмагъанлай, тынчылыкъсыз болуп.

Адабият дуняда Ата журтну, тыпыр ташны темасын кётюрмеген поэт табылыкъ да болмаз. Миллет поэзиясыз бла байламлы ол жаны бла сагъышлансанг, эсинге Танзиляны «Адамны журтуна, журтну адамгъа термилиую» поэмасы келмей да къалмайды. Туугъан жерден, къарлы акъ тауларыбыздан айырылуу, ансыз жашау аны жигитине жюрек ауруу тапдырып, къадарын къара булулагъа батдырып, ашагъан гыржынын татыусуз этеди, кёз ачдырмагъан къарангылыкъгъа чёргейди, «тыш жерни чууакъ кёгю да анга туманлы кёрюнеди». Ол кезиуде эшитилген аны жюрек таралыулары уа сау халкъны, миллетни тилегича эшитиледиле:

*Тилейме, Аллах, жер бла, кёк бла,
Жарыкъ кюн бла манга танг да атар!
Сыйлы файгъамбар кийген бёрк бла,
Туугъан жериме мени къайтар!* - деп.

Былайда дагъыда аны «Урушка къажу поэмасын» къалай сагъынмагъ-

Ма алай бла Танзиля не заманлада да бизге керти сёз нёгер болуп, тюз жолланы сайларгъа, аладан таймазгъа юйрете келеди, терсликден тыяргъа кюрешип, тюз адамланы кючлерине ийнандырады. Адабият кесаматчы Дмитрий Быков орус поэтесса Анна Ахматованы юсюнден айтхан заманында, ол насыпсызлагъа, тюзюлгенлеге алапат ушакъ нёгер болгъанды, жапсарыгъа кюрешип угай, тин бийикликни кёргюзтген, аны юлгюсюн туура этген, деп жазгъанды. Бу сёзлени биз да кесибизни малкъар шайырыбыз Танзиляны юсюнден базынып, толу эркинлик бла айталыкъбыз. Ол кеси да къыйынлыкъда бююлмегенлей, «жер сюргенди, тылы ийлегенди, жанангач кюнлеринде онглогъа тилей бармагъанды, он бармагъына берчле тошпю, керек болса зат, тау башладан кирсизлик, жерден тёзюмлюк» тилегенди, къатындагъылары да къайсы болумла да тюз алай ачыкъ, кирсиз жюрек бла жашарча кёллендире билгенди.

Асламланы тизгинлери бири бирине Ашатылып жазылган кезиуде да, окъуучу Зумакулланы Танзиляны макъамлы сёзлерин биринчи ноталарындан окъуна шатык ангылап, танып кюйгъанды. Аны алапат назмулары, дастанлары къайсы заманлада да малкъарлылагъа таянчакълыкъ этген инбашла болгъандыла. «Таулула», «Туугъан жерим», «Ата журтум», «Назмучуну жыры», «Анама», «Жюрекден кечинлик тилеу» дегенча назмула, «Урушка къажу поэма», «Адамны журтуна, журтну адамгъа термилиую», «Кязимни къайтыуу», «Ханийни тошю» эм башха поэмалары жашауну, къадарны, ёмюрлюк къыйматланы, халкъны, жамаатны юсюнден айтылган терен магъаналы толу хапарладыла.

Жашауда тюрлениулени кеси кёзю бла кёрюп, терсликге, тюзлюкге кесича багъа бичип, миллетини тамблагъы кюнне къайгырыуу бла жазылган тизгинле уа къайсы бирибизни да, сёзсюз, уллу кёллюлей къояр амаллары жокъду. «Танзиляны чыгъармачылыкъы халкъ жашауну кюзюсюдо», - деп жазгъанды Додуланы Асият. Керти да, заманны белгиси болуп, дунягъа айтылган адамла бла шуёхлукъ жюрютпю, адамлыгъыны, инсанлыкъ сезимини, сёзюню кючю бла бийиклеге чыгългъан Малкъарны шайыры Зумакулланы Танзиля бююн да халкъны жарсыулары, къууанчлары бла жашайды, болушлукъ керекге эс тапдыра, ахшы адамлагъа керти тенг бола. Заманны барыуу алайды дерге суйючю эди уллу адабиятчы, профессор, Танзиляны керти шуёху Толгурланы Зейтун а, жашау тюрлениулеге философча къарап, сагъышланып. Заманны барыуунда бизни Танзиля не заманда да халкъны жарыкъ жырын айта жашайды.

ЖАНГУРАЗЛАНЫ НАЖАБАТ.

25 ИЮЛЬ – РОССЕЙНИ СЛЕДСТВИЕ ОРГАНЛАРЫНДА КЪУЛЛУКЪ ЭТГЕНЛЕНИ КЮНЮ

«Бек башына законлукъну, адамланы эркинликлерин салыргъа керекбиз»

25 июльда Следствие комитетни, Ич ишле министрствону бла Къоркъуу-сузлукъну федерал службасыны следствие бълкомлерини келечилери байрамларын белгийледи. Бу кюн 2014 жылда тохташдырылганды, болсада аны тарыхы теренди. 1713 жылда 25 июльда Пётр Первый «Гвардиялы майор М.Волконскийни следствие канцеляриясын къурауну юсюнден» буйрукъну къабыл кёргенди. Ол следствие ишле ючюн жууаплы болгъан биринчи къырал орган эди.

Бёзюланы Османни жашы Азамат РФ-ни Следствие комитетини КъМР-де Управлениясыны Чегем районда бълкомюне башчылыкъ этгенли жети жыл болганды. Бу кезиуде ол жамауатны чамландыргъан, жарсытхан ишлени тинтип, аманлыкъчылары ачыкълаганды. Аны бла профессионал байрамыны аллында тюбешип, бълкомню ишини, следовательни борчларыны юслеринден ушакъ бардыргъанбыз.

- Азамат Османович, следовательни прокуратурада, полицияда да бардыла. Алай следствие комитетни нег сайлагъансыз?

- Бу орган манга бютюнда магъаналы, кючлю кёрюнгенди. Аскерде къуллукъ этгенден сора прокуратурага ишге кирирге юрешгенме. Ол а надзор ведомствода тюрлениулени кезию болганды. Россейни СК-сыны КъМР-де управлениясыны биринчи таматасы Валерий Устов, манга ийнанып, ишге алганды, аны ючюн ыразылыгымы билдирирге сюеме.

Алай бла 2008 жылда Элбрус районга тюшеме. Ол къыйын кезиу болганды – бандит къауумланы аманлыкъчы ишлерини къыстау заманлары. Следовательни къуллукънда ишлегенме, ызы бла РФ-ни СК-сыны районда бълкомню таматасыны орунбасары да болгъанма.

- Чегем районда бълкомню иши къалай къураулынды? Аманлыкъла артыкъда кёпдюле деп айталлыкъмысыз?

- Баш борчубуз законлукъну жалчытыуду. Акъылбалыкъ болмагъанланы эркинликлерин бла праволарын сакълауну артыкъда магъаналы ишге санайма. Бу жаны бла мадарлагъа СК-ны оноучулары аслам эс бурадыла. Адамлыкъ жаны бла къарагъанда да, сабийлени къоруулау хар бирибизни да борчубузду.

Дагъыда энчи службаланы – УФСИН-ни, право низамны сакълаучу органланы келечилери, депутатла, жер-жерли самоуправленияда ишлегенле къуллукъларын оздуруп хайырланмазларына да къарайбыз. Айлыкъ теленмей, борч жыйылгъан кезиуде да бизни жууаплыгыбыздадыла.

Къаллай аманлыкъла асламдыла деп соргъанса да, бир кезиу экинчисине ушамайды, къуруда быллай аманлыкъла этиледиле деген терсди.

- Арт заманда сабийлени ачытхан, зорлукъ сынатхан, артыкълыкъ этген кезиуде асыра кёп болгъанча кёрюнеди...

- Бу къужур ишле кёбейгендиле деп айталмайма. Жаланда шёндю аланы юслеринден ачыкъ айтып башлагъандыла. Алгын а бизни терелерибизге ушамайды, айыпды деп, аллай аманлыкъны жууукъланы, тукъумну ортасында жашырып къойгъандыла. Бек уллу, сылыкъ аманлыкъланы окъуна.

Энди уа кёпле законну ангылайдыла, тюзлюк сюдде тохташдырылгъанын биледиле, сабийни ачытханны жууапха тартыр жанлыдыла.

- Аманлыкъ этилген жерге кесигиз барыучумусуз?

- Биргеме билимли, сынаулу следовательле ишлейдиле. Ала борчларын тийишлисича толтурлукъларына ышанама, алай кесим да барыучума аманлыкъ этилген жерге – коррупция, мурдарлыкъ, сабийлени праволарын сакълау дегенча кезиуде.

- Усталыгыны сайлагъанда этген

муратларын толгъанмыдыла?

- Артыгы бла окъуна. Биринчи къуру мурдарлыкъ дегенча аманлыкъланы тинтирикме деп тургъанма. Сабийге артыкълыкъ этилирге боллукъду деп сунгъан да этмегенме.

Былыр тинтилген уголовный ишни юлгюге келтирирге сюеме. Районну инсаны алгын бандит къауумлагъа болушлукъ этгени ючюн жууапха тартылганды. Ол юй бийчесини эгечини къызына артыкълыкъ этгенди. Къызчыкъ, тезалмай, аны баям этгенди.

Тинтиулени кезиуонде эр киши башха жууукъ къызчыкъга да артыкълыкъ этилгени ачыкъ болганды. Иш сюдге берилгенди. Эр киши РФ-ни УК-сыны 132-чи статьясыны 4-чю кесегини «б» пунктуна кёре терсленеди. Бу статьяга кёре уа бузукъчуну эркинлиги 20 жылга дери сыйырылырда боллукъду.

Ол адам кесини сабийлерин ачытханын бла къалгъанын да шарт тохташдырмагъанбыз, ол жаны бла энтта тинтиуле барадыла. Адам аманлыкъланы этгенине тюсюнмесем, аны сюдге бермезлигим энчи чертирге сюеме. Терслеу мени сагъышларымда, оюмларымда угъай, шагъатланы мурдорунда къуралады.

- Следовательни энчи сезими болур-гъа керекди деген тюзнюдю?

- Сёзсюз, хау. Бири законланы, тинтиулени бардырыуну низамын иги билерге, университетни къызыл дипломгъа башаргъа, теорияны жангылычсыз айтыр-гъа да боллукъду. Алай тинтиуню жолун а кёрмейди, ангыламайды.

Башхасы уа, китапдача, сагъыш эте да болмаз, алай аны сезими башхала кёрмеген, ангыламагъан гитче затчыкъдан башлап, аманлыкъланы ахырына дери жетдирирге болушады.

- Сиз адамланы къыйынлыкъларын, бушуларын кёресиз, следователь болгъанлы тюрленгенге деп белимисиз?

- Бу иш адамны ич дуниясында, акъылында, психикасында ыз къояды. Адамла хар кюн да ауушадыла: ауруп, жылы жетип неда башханы зараны тийип. Следователь чакъырылса, экспертиза бардырылады. Ансыз жарамайды.

Быллай затланы кюн сайын кёрсенг, жүрегинг къатады.

Алай ол кимни эсе да атасыды, анасыды, суйген адамыды. Аны ауушханы башхаланы уллу бушууду. Бу затланы юсюнден сагъыш этип башласанг, ишчи борчларынг толтураллыкъ туюлсе.

- Бу усталыкъда сейир эм къыйын не затды?

- Адам сени ангыламаса, эшитмесе, аманлыкъчыны башын жулургъа, тюзетирге юрешселе, жүрегинг къыйналады.

Быйыл февральда он жыл мындан алгъа этилген мурдарлыкъланы тинтип, аманлыкъланы ачыкълагъанбыз. Ол юйюн сатхандан сора тас болганды. Аны юй бийчеси бла сабийи аварияда жоулгъан эдиле. Халкъ а ол, ахчаны алып, бугъуп тургъан сунганды.

Следовательден бирине андамында айтылгъан хапарла жете, бу ишни жангъдан тинтип башлагъанды. Алай бла анга эр киши басдырылгъан жер белгиле болганды. Къазып башлагъанбызда, жукъ да тапмай, тюнгулген да этгенбиз. Алай сюеклерин чыгъаргъаныбызда, энди жууукълары аны адамныча басдыраллыкъларын, керекли терелерин этерлерин ангылагъанма. Къыйыныбыз зыраф болмагъанды. Быллай кезиуде къуандырадыла.

- Следовательни къуллукънда эм биринчи тинтип ишигиз а эсигиздеиди?

- Эр киши кесин ёлтюрген эди. Аны ёлюгюню болуму бек титиретгенди. Алай эм къыйын а Элбрус районда Нейтрино-да ОВО-ну къуллукъчуларын бандитле ёлтюрген иш болганды. Ол районда аманлыкъланы къауумла чачдырыу ишлерин энди башлагъан кезиу эди.

Нейтрино гитче элчикди. Ол тийреде жашагъанла барысы да бир бирлерин таныйдыла. Жашла тургъан отоуну эшигин ким эсе да къакъгъанда, андагыла, аманлыкъланы юсюнден сагъыш этмей, ачхандыла. Къан, сюек сыныкъла чачылгъан жерде окъланы излеп, башха шагъатланы жыйышдыргъанбыз...

Ол районда къоркъуулу, къыйын кезиу болганды. Сауут кимни къолуна тюшгенин, кимни къаллай ниети болгъанын билмегенсе, ызынгдан атаргъа боллукъларын да ангылагъанса.

Ишге дери Элбрусха сабий заманымда экскурсияга бир-эки кере баргъан болурма. Алай адамланы таныгъандан сора, бу жерни бек суйгенме. Ахшы, къонакъбай, халал адамладыла. Тамырларым Черек райондандыла, бюгюн Элбрус аныча жууукъ болганды деп айталлыкъма.

- Юридический факультетте кирген жаш адамлагъа следовательни усталыгын сайлагъыз деп айталлыкъмысыз?

- Аллаи итинулюклерин бар эсе, бек ыразыма. Бу усталыкъны сюе эсегиз, ишигизни башына законлукъну, тюзлюкню, адамны эркинликлерин салыргъа керекди. Ахча, власть, къуллукъ, кесинге таплыкъла ючюн келирге жарамайды бу ишге.

- Биз профессионал байрамыгъызны аллында бардырабыз ушагыбызны. Коллегаларыгъызга къаллай алгыш этерге сюесиз?

- Къыйын эм жууаплы ишде жетишимле тежейме. Биз бардыргъан жумушла адамлагъа жарасынла. Ол кезиуде уа иш да къууанч келтирилди. Дагъыда юйюрге тынчылыкъ, ырахматлыкъ да магъаналыдыла да, ишчи нёгерлериме аны тилейме.

Ушакъланы ТИКАЛАНЫ Фатима бардыргъанды.

Келишим

Тынч амалны хайырлана

КъМР-ни Промышленность, энергетика эмда сатыу-алуу министрствосундан билдиргенлерича, республиканы Правительствосу бла «Мир» телеу системаны оператору арада байламлыкъ жүрютюрге келишим этгендиле. Аны чеклеринде жууукъ заманда «КъМР-де жашагъанни Бир телеу картасы» деген жангы телеу амалланы синдирир мурат этиледи.

Жангы карта бизнес бла кюрешгенлеге къыйматлы болгъанын белгилерчады. Аны хайыры бла ахчаны уллу ёлчегин телеурге, ёдюрюрге, жангы клиентле къоллу болургъа эм маркетинг ючюн да къоратмазгъа онг барды. Проектге кёре, розница сатыу-алуу бардыргъан эм бир тюрлю жумушну тамамлагъан субъектле программага хакъсыз эм кеслери алларына тынч къошулаллыкъдыла.

«Мир» картаны иеси жангы акцияланы юсюнден банклары-партнёрланы каналларында окъургъа боллукъду. Андан сора да, акцияланы эсеплери бла шагъырей этгенлей турлукъдула.

Билдирю

Тышындан келгенлени ишге алыну жорукълары

Россей Федерацияны 2022 жылны 18 мартында чыгарылгъан 514-ПР номерли буйрукъун толтуруп муратда Россейни МВД-сы «Донецк Халкъ Республиканы, Луганск Халкъ Республиканы эмда Украинаны инсанларыны Россей Федерацияда ишге тохташыуларыны болжаллы жорукъларыны юсюнден» Россей Федерацияны Президентини Указыны проектин жарашдыргъанды эмда Россей Федерацияны Правительствосуну къарауна бергенди. Анда башында айтылып келген инсанланы Россей Федерацияда эркинлик къагытла неда патентле алмай ишге тохташыуларыны болжаллы жорукълары да белгилендиле.

Донецк Халкъ Республиканы бла Луганск Халкъ Республиканы эмда Украинаны инсанларын Россей Федерацияда ишге алыну жорукълары бюгюнлюкде былай тохташдырылды:

- биринчиден, КъМР-де МВД-ны жер-жерледе миграцияны ишлери жаны бла управлениясында миграция эсепге тюшерге керекди (тел: 8(8662)44-10-15);

- экинчиден, КъМР-де МВД-ны жер-жерледе миграцияны ишлери жаны бла управлениясында болжаллы халда жашарык жер тохташдырылырда керекди (тел: 8(8662)44-10-15);

- ючюнчюден, инсанни келип тохтагъан жеринде МФЦ-да СНЛС-ни бла ИНН-ни жарашдырырда керекди;

- төртюнчюден, бош ишчи жерлени сайлар ючюн «Урунууну, иш бла жалчытыуну эмда социал къоруулауну республикалы арасы» ГКУ-ну (тел. 8(8662)44-07-05) жер-жерледе бълкомлерине барыргъа керекди.

ДНР-ден, ЛНР-ден бла Украинадан келген инсанла къачхынчылагъа санала эселе, Россей Федерацияны граждандолары бар эсе, болжаллы халда жашарык жерлери тохташдырылгъан эсе, ала ишге кирир ючюн аладан къошакъ документле изленмейдиле.

ДНР-ден, ЛНР-ден бла Украинадан келген инсанланы къачхынчыланы статусу, Россей Федерацияны граждандолары жокъ эселе, болжаллы халда жашарык жерлери тохташдырылмагъан эсе, ала ишге кирир ючюн патент алыргъа керекдиле.

АБАДАНЛА

«Адет-намысха табынсакъ, ажашырыкъ туююлбюз»

Тетуулары Ахматны жашы Борис педагогикага жашаууну иги кесегин жоралаганды. Къырк жыл эл мектепде тарыхдан бла географиядан окутханды. Устазлык ишинден тышында, элини тарыхы бла байламлы музей да къурагъан эди школда. Анда миллетибизни жашау турмушу, маданияты бла байламлы кеп экспонатла жыйышдырылгандыла. Огъары Жемтала элден чыкыгъан белгили адамлага энчи жер бөлүнгенди. Сёз ючюн, медицина жаны бла алим Чубокланы Алийни, назмучу Занкишиланы Жагъаны китапларын, документлерин, жашауда хайырланган затларын кёрюм онг барды.

Музейге келгенле эли тарыхы бла да шагърейленерге болукъдула. Огъары Жемтала 1869 жылда къуралып башланганды. «Россей империяда къулланы эркин этиуню юсюнден патчахны бегими 1861 жылда чыкыгъанын билебиз. Алай къыйыр регионлагъа аны хапары иги да кеч жетгенди. Бай бла къул айырылгъан кезиу деп эшитген болурсуз. Ма алай бла Малкъар аузуна ол хапар 1869 жылда жетгенди. Ма былайлага, Тагыла сууну тийресиндеги талагъа, биринчи тукъумла кечгенди: Гузилары, Къудайлары, Гъожукълары эм башхала», - дейди Тетуу улу.

Таматаны къыралда, миллетибизде да бола тургъан кеп ишле къайгы этдиреди. Аны оюмуна кере, бюгюнлюкте

устазны сыйын алгынча кетормейдиле. «Устазны окуучуну аллында сындыргъан кезиулени юсюнден арт заманда кеп эшитирге тошеди. Бютюнда ол жаны бла болум Россейни ара областларында бла уллу шахарларындал осалды. Кавказда аллай кезиуле азыракъ тубейдиле. Аны алайлыгы уа миллет адет-төреле алыкъа тас болмагъанларыны хайырындан сунама», - дейди ушакъ негерим.

Ол устазны сыйын туююрген сылтаудан бирине сабийни эркинликлерин асыры бийикке салгъан законла чыгъарууну санайды. «Окуучуланы бла устазлары араларында къаугъала чыгъа тургъанларын телевизорда керебиз. Алай мен ол даулашлада устаз тюз эди деген оюму алыкъа эшитмегенме... Аллай кез къарам бла уа жамуат онгар деп ийнанмайма. Сабийни юйретиуде аны жаланда башындан сылап туругъа жарамайды. Ол тюз туююлду. Аны терслигине туююндюрюрге керекди. Бирде урушмай да болмайды. Бизни да алай ёсдюргендиле. Ата-аналарыбыз устаз урушхан эсе, терсликни бизден кёргендиле. Шёндююледе уа, жарсыугъа, аллай ангылау жокъду», - деп чертгенди сыйлы тамата.

Аны оюмуна кере, интернет сабийлерине кез-къулакъ болгъанлай турургъа керекдиле. Интернетде не затха къарагъанларын, неге сейирлерин болгъан

ларына эс бурмай жарарыкъ туююлду. Къыралда арт заманда тюрлю-тюрлю амалла бла ол затлагъа тыйгъыч салыгъа да кюрешедиле. Ол да аман туююлду, болсада хар не да юйюрден башланганын унутмайыкъ», - дейди.

Ушагыбызны кезиуонде кечгюнчюлюкню юсюнден да сагынганбыз. Тетуулары бери 1956 жылда къайтхандыла. Башха эллиле бла бирге эли аягы юсюне салыгъа болушхандыла. Борис Ахматович бир сейир шартны да эсине туююргенди: Сталин ёлгенден сора 1954 жылда аны тамата къарындашы негерлерин бла бирге бери, туугъан жерибизге келип кетген эдиле. Ол заманга кере ол бек сейир эди, нек дегенде, кечгюнчю халкълагъа энчи документсиз къоншу элге барыгъа окуна эркин этилгенди... Колхозга башчылык этген

лени эсгере, ушакъ негерим Ацкъанланы, Ботталаны, Таукенланы, Уяналаны, Маммеланы келчилерин айырып айтханды. «1939 жылда Огъары Жемтала Киров атлы колхоз къуралганды. Аслам эс малчылыкъга бёлгендиле. Алай а къыралда картоф ёсдюрюу жаны бла Белоруссия, Архангельск эм бизни колхоз айтылып турганды. Терк районда жерлерибизде эки-юч тирлик алып тургандыла. Бирден бирге ётдюрюлген Къызыл Байракъга да бизни мюлк тийишли болгъан эди. Мюлк башчыбыз Маммеланы Харундан сора уа къырал да чачылды, колхозла да жокъ болдула», - дейди ол.

Борис Ахматовични кесини юсюнден айтханда уа, аны устазлыкны сайлар умуту жокъ эди. Сурат ишлерге хунерлиги, жүрек талпынулуугу да болгандыла. Алай таулу жашны жибермедиле ол ыз бла окъурга, фахмусун айнытыргъа. Ол КъМКЪУ-га кирип, аны 1976 жылда бошагъандан сора эл школга къайтып, ёсюп келген тёлүлени окъутуп башлайды.

- 1969 жылда бизге элге Къулийланы Къайсын келеди деген хапар жайылады. Мен кесим да школчу эдим. Сора манга аны суратын ишле дейдиле. Ишлейме. Бюгюнча эсимдеди, чакъырып, башымы сылагъаны. Аны мен бек сие эдим. Таматала айтып билеме, кечгюнчюлюкде малкъар тилде жырларга ёч болганды. Сора: «Къоркъмай-

мыса?» - деп сорсала уа: «Мен жырлай эсем - халкъым сауду», - дегенди ол. Аллай адамларыбыз миллетибизде кеп болсала, ала-мат боллукъ эди, - дейди тамата.

Огъары Жемталада клуб ачылгъан кюн да Борис Ахматовични эсиндеди - аны къабыргъасына акъ жабыу тагъылгъаны, эллилеге кино кёргюзтгенлери да. Энди клуб жабылыпды. Ол ишлемегенли иги кесек заман болады. 1959 жылда ишленген мекам осал халдады. Эллилени жыйылыр жерлери жокъду, бери театр келмейди, артистле концертле кёргюзтмейдиле. Жуюукъ заманда бу тау элде да жангы клуб ишлерле деп ышанабыз.

Ушагыбызны ахырында уа Тетуулары Борис халкъына, эллилерине да насийхат сёзюн айтханды: «Адамлыкны кючлю этерик, миллетни миллет этерик эки зат барды: Аллахха къуллукъ этиу эм ата-бабаларыбыздан келген адет-намысха табынуу. Ма ол ыз бла барсакъ - ажашмакъ. Ана тилибизде селешейик. Ма сиз билген алим Чубокланы Алий Москвада жашагъанлыкъга, сабийлери бла кеси тилибизде селешгенди. Анга мен кесим шагъатма. Къайсы тили да билсинле адамларыбыз, алай, бек биринчиден, кесибибизни унутмайыкъ. Башха миллетни сындырыргъа да керекмейди. Шүёхлукъда жашагъан игиди».

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат жазып алганды.

КЪАДАР

Эл-журт, жер да иги. Алай аны эм уллу байлыгы уа адамларыдыла. Жашау жолумда кеп ахшы адам бла шагърей болгъанма, шүёхлукъ, тенглик жүрютгенме. Энди аланы кёбюсю дунияларын алышхандыла. Мен а, ызыма къарай, аланы хурмет бла эсгереме.

Бу хапарымда аллай бир иги шүёхум юсюнден айтайым. Ол мени керти тенгим эди. Эди деп озгъан заманда айтханыма жорегим да бек къыйналады, алай, не медет, дунияга келген дуниядан кетмей да къалмайды.

Ныхытлы жолла

Хурметли редакция, хурметли газет окуучула! Мен Бичиланы Хусейме, Османни жашы. Бюгюнлюкте жыл саны келген адам. Ёз тилибизде чыкыгъан газетибизни дайым окуучусу. Кесим 1929 жылда Огъары Малкъарда Туура-Хабла элде туугъанма.

Ким да сие болур туугъан элин, сабийлиги, жашлыгы ётген жерин. Мен да андан айтама: «Малкъарым – туугъан элим, жаннет жерим», - деп.

Ахмат ной бийчеси Кезибан бла.

Ахмат Москвада съезде (экинчи тизгинде сол жанындан биринчи).

Жангуланланы Мусабийни жашы Ахмат 1926 жылда бизни элден бизде энишгерекде Фардыкда тууганды. Атасы Мусабий сыйы, намысы жүрюген адам эди, бир кезиуде элде эфенди болуп да турганды. Къарындашлары Сарбий, Барисбий, Кытый бла къоншулукуда жашаганды.

Уруш башланган кезиуде Ахмат жетинчи классда окъуй эди. Кечгюнчюлюк башлангырны аллында, къауум кюн алгъа, от туююп, Фардыкда юйле кюедиле. Кёлле кийимсиз, документсиз да къалгъан эдиле. Сора кечерге тошгенде уа, асламысыны къолларында жукълары болмай къалганды.

Жолда кёлле къырылгандыла, алгъа къартла, ызы бла ауругъанла, къарысузла. Сау къалгъанларын Къазахстанни Тогъай элинде туююргендиле. Таулула ол жерли адамладан артха къалмай ишлегендиле.

Танг аласы бла тенг чыгып бахчага, кече къарангысына дери мамукъну аман хансын артхандыла, баразаланы аралары бла суу ийгендиле. Айхай, ол суу ичерге жараса уа: кирли, топуракъ къатыш.

Аллай кюнлени биринде Ахмат, суусап болуп, бир кишиден суу тилейди. Ол а береди. Бу андан ичеди, суусабын къандыргынчы. Андан ауруйду да, больницага

тошеди. Ёледи-кетеди деп, жыл бла төрт ай жатханды. Алгъа къауум заманы атасы, анасы жашны кере больницага келе тургандыла. Бираздан а тохтап къалгандыла. Жаш къыйын ауруудан къутулуп келсе, атасы, анасы, къарындашы, эки эгечи да ёлюп болгандыла. Юйюрге алты адамдан бешиси дунияларын алышып.

Жаш бизе къарыу алып кесине келгинчи анга Газайланы Ухайны анасы къарап турганды. Ол а Ахматны атасы Мусабий бла эки эгечден бла къарындашдан туугъан эди.

Андан сора ол ата юйюне къайтып, ара мюлкде ишлеп турганды. Ёлген ёлюп кетди, сауагъа да жашарга керекди. Тёрт жылдан сора жууукъ-ахлу жыйылып, Жангоразланы Зулкъарнийни къызы Кезибанны келтирип, юйюр къурайдыла. Ала Кезибанны гитче эгечин Любаны да кеслеринде тутуп ёсдюргендиле.

Ахмат ишчи жаш эди, не жумушха къолу жарашхан. Колхозда да ишлей тургъанлай, ол берген юйден кетип, кесине жангы ной да ишлеген эди. Бахчасында нартох, жюзюм ёсдюрюп турганды.

Ата журтбузга къайтыргъа эркинлик берилгенде, ол Малкъарга биринчи келгенлени санында эди. Ата юйю кюйюп, жашар жери жокъ. Таукенланы Мустафа кеси юйюне алып, ол къышы анда ётдюргенди.

1957 жылда уа жер юлюшле берип, юйле ишлерге къырал эркин этеди. Андан сора Ахмат, жашларын да алып, ата юйюне Фардыкга барып, андан ташла келтирип, журтун ишлейди. Ол жумушун тындыргъандан сора колхозда арбачы да болганды, башха иш да этгенди. Бир кезиуде уа аты айтылган кюйю эди. Ара мюлк чачылгынчы анда ишлеп турганды. Къысха айтханда, «Советская Балкария» колхозну алчы ишчилеринден бири эди.

Кеси заманында элде намысы, сыйы жүрюген кишиледен бири, атасы Мусабийча, дин жанына берилип, Къуран окъуп, намаз этип, сабийлерин да анга юйретип турганды.

Ара мюлкде иги ишлегени ючюн кеп кере сауагъалана турганды. 1987 жылда Москвада бардырылгъан алгыннгы къыралыбыз СССР-ни профсоюзларыны съездине да къатышханды. Ол да уллу сый эди. Ол 2002 жылда дуниясын алышханды.

Кезибанга уа бюгюнлюкте токъсан эки жыл болганды. Сабийлерине, туудукъларына къууана жашайды.

БИЧИЛАНЫ Хусей, Огъары Малкъар эл.

САЙЛАУЛАРЫНА КЕРТИЧИЛЕ

Къыралыбызда «Россейни эм иги садлары» деген ат бла Битеуроссей ачыкъ-къарау конкурс, талай жылдан бери бардырыла, мектепте дери бѐлюмлени айныуларына къошумчулукъ эте, аланы къалай ишлегенлерин да жамауатха ачыкълай келгенли талай заман болады. Бу эришиуге бизни узакъ эллерибизни махкемелери да къатышханлары алагъа кеслерини жетишимлерин, къаллай ызланы эмда мадарланы хайырланганларын кѐргюзтюрге онг бергенинден сора да, бирси, бюгонню излемлеге тийишлиликте уруна, бийик кѐрјумдюлеге жетген садиклени ишлери бла шагъырейленирге, башхаладан юлгю алыргъа себеплик этеди.

Былымны Ахматланы Ахмат атлы орта школуну бойсунуунда болган «Насып» деген мектепте дери билим берген бѐлюмю да сагъынылган конкурсда эки жыл мындан алгъа Россейни топ-500 садигини

Элни алмында ыспасха, хурметге да тийишли бола

тизмесине къошулганды. Аны бла бирге диплом, майдал бла саугъаланганды, ырысхы-техника мурдорун игилендирирге да онг чыкъганды. Эришиуге уа къыралыбызны регионларыннан саулай да 72044 сабий сад къатышханды. Бу жумушха элни жамауаты барысы да бирден къууанганды.

Былымда эм алгъа садик эки къатлы юйню биринчи этажын анга деп келишдиргенден сора 1964 жылда ачылганды.

Ары эки къауумгъа 50 сабий жюрюгенди. Бу жумушну таммаланырына уа тишируу советни келечиси Къумукъланы Лялюша къыйын салган эди. Ол анда жашаган жашчыкъланы бла къызчыкъланы да, шахардагъыланыха, садха жюрюр, школгъа хазырланыр онглары болурун суйгенди эмда излеген муратына жетгенди. Элде алыкъа жылыу тартылган жерле аслам халда болмагъанлыкъгъа, ол мекам-

гъа батареиле орнатылырына, аны ичи сууукъ болмазына да къайгыргъанды.

Энчи мекам а 1986 жылда ишленгенди. Бюгонлюкде анга башчылыкъны биз огъарыда сагъынган Лялюша Дзадзюевнаны къызы Афашокъланы Зита этеди. Ол жаланда анасыны угъай, атасы – Къумукъланы Магомет Къурмановични, ол а элде биринчи устазладан бири болгъанды,

2007 жылда «РФ-ни Битеуло билим берууюню сыйлы ишчиси» деген даражалы ат берилгенди.

Бюгонлюкде садны алты бѐлюмю барды. Алагъа 132 сабий жюрюйдю. Юйретиучюле, логопед, музыкагъа тюшондюрген устаз да жетишедиле. Гитчелени аш-

болурча мадарланы излегенлей турады. Мекамгъа ремонт керекли болса, ала аны да кеслери этедиле. Алай эсе да, ырысхы жетишмей да къалады.

Аллай кезиуледе Зита Магомедовна бу садха кеслери эртте жюрюп, энди ата-анала угъай да, аппала-ыннала болганла болушлукъ этгенлерин билдиргенди. Алай бла Байсолтанланы Расул, Ахматланы Жаухар бла Жамал, Атакуланы Аслан, Диналаны Рустам, Жазаланы Асланбек, Афашокъланы Люба аланы санындадыла.

Бюгонлюкде да ала жангы окуу жылгъа хазырлана турадыла. Сабийчикле ариу ремонт этилген, жангыртылган мекамгъа келир ючюн къайгырадыла. Коллектив бу жаны бла да белгиленгенлей, «Окьюу жылгъа эм иги хазырланганлары ючюн» деген саугъаны биринчи даражасына тийишли болганлай келеди.

Зита Магомедовна уа, садха таматалыкъ этгенинден сора да, эл советни депутаты болганлай, жамауат ишеге да тири къатышханлай турады. Баш иеси Афашокъланы Ариудин бла юч сабий ъсдюредиле. Къызлары Залина анасыны жолун сайлап, садикде тамата юйретиучю болуп тургъанды, энди уа гуманитар-технология колледжде ишлейди. Ол шарт а юйюрге тѐлюмени байламлыкълары андан ары дагъыда бардырылганлай тургъаныны ышаныды.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

ЫРАЗИЛЫКЪ

Къутхарыучуну жетишими – оноуну тюзлюгюне кѐре

Россейни МЧС-ини республикада Баш управлениясына альпинист Александр Лисин ыразылыгъын билдирирге суйгенди. Кѐп болмай аны Элбрус бийик тау излеу-къутхарыу отрядны «Нальчик» бѐлюмюню ишчилери ѐлюмден къутхаргъандыла.

Александр нѐгерлери бла бирге къыралны альпинизмден чемпионатыны чегинде «Дых-Тау - Коштан-Тау» маршрут бла кѐтюрюлгенди. 11 июльну эрттенлигинде 5 минг метр бийикликке жетгенде, Лисинде тау ауруу башланганды, ѐпкелери бла мыйысы кѐбюп тебирегендиле. Спортчу, кеси аллына атлаялмай, МЧС-де болушлукъ изленгенди.

Къутхарыучула къутхарыу къалай бардырыллыгъын мычымай сюзгендиле. Кюнню халын, ачыгъанга жетерча къаллай бир заман кетеригин тергегендиле. Жаяу барсала, 2-3 күн кетерик эди, ол заманны ичинде ачыгъанны жашауун сакъларгъа

онг къалмазгъа боллукъ эди. Алай эсе да, Гелястанланы Маратны башчылыгъында Лялюкаланы Ибрагим, Хусей Оразаев, Сарбашланы Камал, Жарашууланы Ахмат тебирерге хазыр болуп тургъандыла.

ызы бла бара, сабийлени юйретиуюн сайлагъанды.

КъМКЪУ-ну физика-математика факультетин жетишимли тауусуп, кеси бошаган школгъа устаз болуп барады. Анда бир кесекни ишлегенлей, аны садикге таматалыкъ этерге саладыла. Алай бла къырк жылдан иги да аслам заманны гитчечиклеге къайгыргъанлай келеди. Аланы юйретиуге салган къыйыны ючюн а анга

сууларына да мында сакъ болганлай турадыла. Ала жылы азыкъ бла жалчытылынадыла. Чабакъ, тууар эмда тауукъ этледен хазырланылган ашла хар күнден алышындырылып бериледиле.

Тышындан къарагъанга садикде ишлеген къыйын кѐрјонмегенликге, эрттенден ингирге дери мында тургъанчыкъла коллективни барысына да аманатдыла. Ауузларында эмизиклери бла келгенчикле окуна болган жерде аллай гитчечиклени чып тюшмезден сакълагъан, юслерине-башларына, сууукъ болмазларына дегенча затлагъа къайгыргъан да тынч туююлдю. Аны бла бирге уа ата-аналаны кѐлдерине жетген да.

Алай эсе да, Зита Магомедовна ишин къуралыулу бардыра, элден ыспас, хурмет да табады. Сѐз ючюн, бу күнледе бизни редакциягъа анга ыразылыкъларын билдирип, анала Байзулланы Зухура, Толгъурланы Баблина бла Лариса, Элмурзаланы Зайнаф сѐлешгендиле. Ала аны, саулай коллективни да адамлыкъ, усталыкъ ышанларын белгилегендиле.

Кертиди, элни алмында этилген иш – ол, къол аяздача, кѐрјонгенлей, эсленгенлей турады. Аны жамауатындан ыспас тапхан да алай бош жумуш туююлдю.

Садикни таматасы уа гитчеле, уллула да бирча ыразы

«Heliaction» компанияны пилоту Александр Давыдов вертолѐтну уста жюрютгенин да белгилерге тийишлиди. Гюлюйланы Мухаммат айтханыча, ала бирге болуп биринчи кере ишлемейдиле. Быллай болумлада профессионализм, операция ахшы бошалырына ийнаныу керекдиле. Къутхарыу ишлени юслеринден айтханда, бѐлюмню башчысына уллу жууаплылыкъ салыннганын да чертирге керекди, нек дегенде адамланы жашауларын сакълау аны оноуну тюзлюгюне кѐре боллукъду.

Къутхарыучула уа къаяла къоркъуулу жерге саналгъанларын, къыйын болумгъа сынамлы альпинистле окуна тюшерге боллукъларын эсгертедиле. Аны сылтауу таулада хауаны басымыны тюрленгенде, температура терк алышынганында, күн бирча турмагъанында эм аны халын алгъадан билерге онг болмагъанындады. Уллу бийикликледе адамны чархына уллу ауурлукъ жетеди, аны системаларыны ишлеулерин бузулурга, эрттеден келген ауруулары бар эселе уа, къозгъалыргъа боллукъдула.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

МАДАНИЯТ

Ичи, тышы да кёзню кьюуандырады

Огъары Бахсанда кюл усталыклары арасы толу кючю бла ишлеп башлагъанды. Ол эки жыйырма жыл мындан алгъа халкъ чыгъармачылыкны сакълар, айнытыр, фахмуланы ачыкълар эм ишлерин кёрмючледе бла конкурслада кёргюзтюр мурат бла ачылгъан эди. Анда 1990 жылгъа дери кийизни лабораториясы да ишлегенди. Мында, жыл санларына да къарамай, Теммоланы Абидат бла Хажар, Курданланы Халимат, Жаппуланы Фердаус эм башха сынамлы устала жаш адамлары юйретгендиле. Бусагъатда аланы бир кьюууму, билгенлерин унутмай, ол ишни андан ары бардырадыла.

Араны таматасы Жаппуланы Ёзетхан, кюлдан усталаны ишлери бла шагъарейлендире, биринчи жыллада окъуна мында тюрлю-тюрлю кийизле, бёркле, къалпакъла, башлыкъла, жыйрыкъла, жамычыла, хуржунла

эм башха затла жарашдыргъанларын эсге туюшуреди. Болсада кыйын экономика болумну кезиуонде, жарсыгъа, иш тохтап къалгъанын айтады.

Былтыр августда Къабарты-Малкъарны Башчысы Казбек Коков бла тюзюнлей эфирде араны келечилери, учреждение жокъ болур чекге жетгенин айтып, аны жангыртырча бир мадар этилирин тилеген эдиле. Аны хайыры бла кысха заманда миллет чыгъармачылыкны районла аралы учреждениясы кюралгъанды. Району администрациясыны болушлугъу бла мекамгъа тынгылы ремонт этилгенди. Аны бла бирге элден жангы кадрла да алыннгандыла.

Араны келечиси Ногъайлыланы Фатима айтханнга кёре, мекам жангыртылгъандан сора ичи, тышы да кёз кьюуанырчады. Отоулары алгъындан иги да жарыкъ, поллары да жылы болгъандыла. Ол себепден ишлеген-

ле да, кючлерин аямай, кёл салып кюрешедиле. Келир заманда элден, саулай райондан да жаш адамлары чакъырып юйретирге, бу усталыкъгъа кёллери тартырча этер умут барды. Бир-бир школчуланы, дерследен сора келип, аланы ишлерине эс бургъанлары да тамата тёлнюю бек кьюуандырады. Сабийлени арасында иш этип кюреширге суйгенле табыллыкълары да баямды.

Бюгюнлюкде кюлдан устала, ёмюрледен бери келген амалланы унутмай, кёзню кьюуандыргъан омакъ кийизле урадыла. Аны бла бирге уллу сурам болгъан хуржунла эм башха

затла да жарашдырадыла. Ара толу кючю бла ишлерча хар не да барды. Келир заманны юсюнден айтханда, огъары бахсанчыла ишлерин «Алтын кюл» халкъла аралы фестивалда кёргюзтюрге хазырланадыла.

Ала, кёрмючге къатышханларындан сора да, мастер-классла да ётдюредиле. Музей, тюкен болса да, халкъ чыгъармачылыкны юсюнден толу хапар билдиралмайдыла. Адам кеси кюлу бла бир тюрлю зат этип кёрсе уа, анга къаллай бир кыйын салыннганын иги ангылайды.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

ТИНТИУ

Ашарыкъла кюркьюусуз болурча

Роспотребнадзору КъМР-де бёлмюнден билдиргенлерине кёре, быйылны озгъан эки кварталында ведомствону ишчилери сатылгъан эт ашарыкъланы тинтгендиле. Аланы кезиуонде адамны саулулгъуна заран салырча бир тюрлю бузукълукъ ачыкъланмагъанды.

Аны бла бирге специалистле алыучула бла ушакъла да бардыргъандыла. Аланы кёбюсю этден этилген ашарыкъла бла байламлы соруула бергендиле. Дагъыда сабий ашла (консервала) кюркьюусуз болурча къаллай шартлагъа эс бурургъа кереклисин билирге суйгендиле. Сёз ючюн, тюкенледе болжаллары ётген эм иги болгъанларына шагъатлыкъ къагъытлары болмай сатылгъанла аз туюлдуле. Эсге сала айтсакъ, сагъынылгъан кезиуде

Роспотребнадзору КъМР-де бёлмюне эт ашарыкъла бла байламлы бузукълукъ этилгенини юсюнден тарыгъуу келмегенди.

СУРАТ ЭТЮД

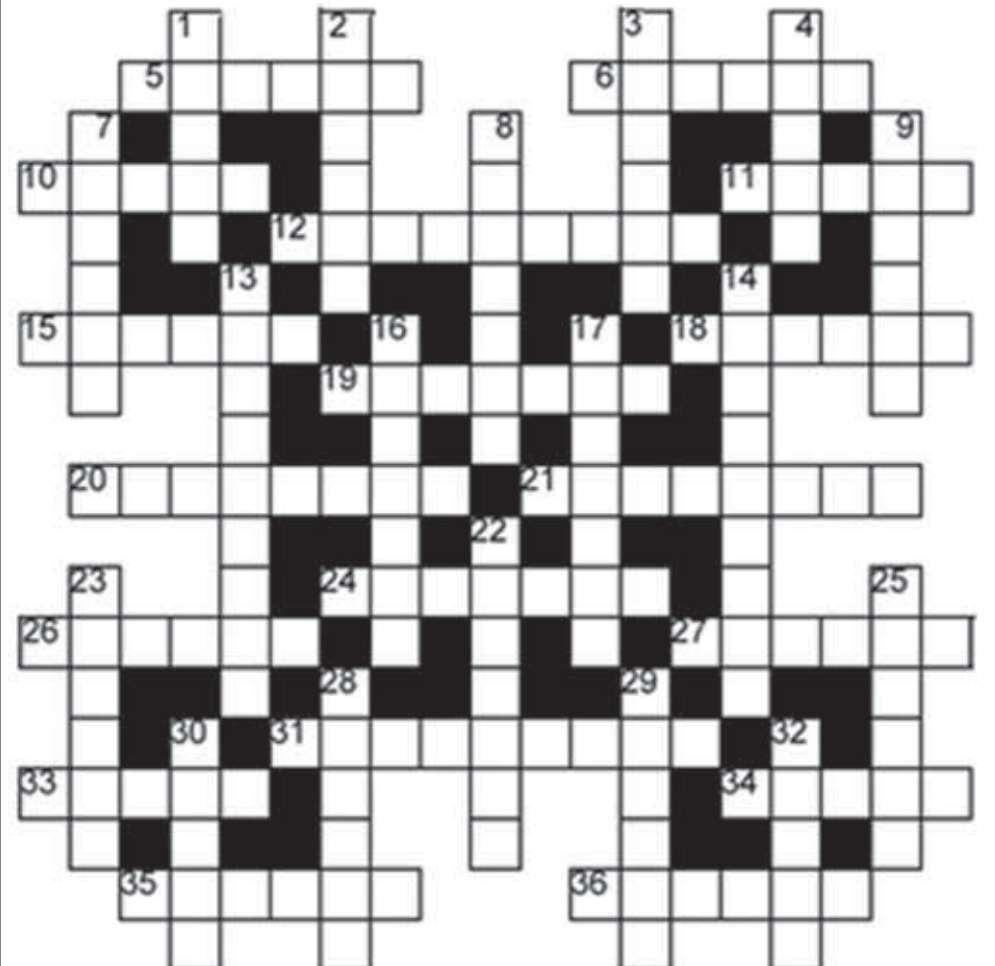
БЫЗЫНГЫ ЧУЧХУР.

Сурат этюдну Холаланы Марзият алгъанды.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 5. Чабакъ тутханда керек зат. 6. Кийимни жери. 10. Мирзеу баш. 11. Кесин жюрютюу хунер. 12. Сютню къайнатмагъанлай хазырланган суусун. 15. Баш кийим. 18. Жумуртхадан ашарыкъ. 19. Кыйын ишни этерге таукел болуу. 20. Жылы жабыу. 21. Эшек иерни тюбюндеги зат. 24. Бир бирни билиу. 26. Эки бир бирге кёлквалды болган адамны айырыучу. 27. Тылы этгенде хайырланылган зат. 31. Татарлыланы ара шахарларында жашаганла. 33. Кирсизликге керекди. 34. Сыйлы китап. 35. Бир тюрлю бир затны болдурмаган сылтау. 36. Атны кюмалысы.

ЁРЕСИНЕ: 1. Атны чачы. 2. Жайда мал туруучу жер. 3. Юй башында жер. 4. Совет байракны тюрсюню. 7. Киши кесине къошмаган адам. 8. Эки неда бир жаны жютю болган узун темир. 9. Кюз арты айладан бирини эски аты. 13. Уруш этген адам. 14. Арслан къарт болса, аллай болады, дейдиле. 16. Жаз башы къар. 17. Жумушаклыкъ этиу. 22. Келин жаулукъ. 23. Ётюрюк сёзню ариу айтылгъаны. 25. Ол дуня. 28. Къырал саугъа. 29. Ушкоч атхан аны марайды. 30. Эртте къошдан айранны аны бла келтиргендиле. 32. Соруучу излеген.

ГАЗЕТНИ 84-ЧЮ НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАННГАН СЁЗБЕРНИ ЖУВАПЛАРЫ:

Энине: 5. Тохана. 6. Оразык. 9. Шулпу. 10. Талау. 11. Ачхыч. 12. Турна. 16. Акълау. 18. Къаракъаш. 19. Алауган. 20. Багъылыу. 21. Къалауур. 22. Адакъа. 25. Огъары. 30. Аракъы. 31. Отлау. 32. Оймакъ. 33. Къыстау. 34. Учунуу.

Ёресине: 1. Чолпан. 2. Мажал. 3. Боран. 4. Чыпчыкъ. 7. Тулу. 8. Сыра. 13. Рузлама. 14. Къанауат. 15. Балаууз. 17. Лакъырда. 23. Дерт. 24. Къакъгъыч. 26. Гъойгъун. 27. Реал. 28. Отлукъ. 29. Базук.

Ташлы-Талада сабий садны жокълаганды

Кёп болмай Лескен муниципал районну администрациясыны башчысы Сафарби Инжижиков Ташлы-Талада жангы садикни жокълаганды. Мекамны болуму бла шагъырейленгенден сора, ичин, тышын да жаратханды эм ачылыргъа кёп къалмагъанын да белгилегенди.

Сабий садны къурулушу «Демография» миллет проектге кёре бардырылганды эм 800 квадрат метрни тутады. Эл къуралгъанлы бу быллай биринчи учрежденияды. Аны ойнаучу, музыкадан бла физкультурадан заллары, жукълагъан отоулары, ашханасы, методика, медицина каби-

нетлери, административ эм башха бёлюмлери да бардыла.

Жангы мебель, иллюла, спорт оборудование эм башха керекли затла да алыннгандыла. Арбазында жапмала, ойнаучу эм спорт майданла да ишленгенди.

Ташлы-Талада садик болмагъаны эрттеден бери кёплени жарсытханды, энди ол жартылыкъ да кетерилликди. Аны бла бирге жангы ишчи жерле къураллыклары уа узакъ элге бютюн ахшы себеплик боллукъду.

Планнга кёре объект къууанчлы халда биринчи сентябрьде ачылыккъды.

Музейни къайгысын кёрюп

Кёп болмай «Маданият» миллет проектге кёре Элбрус муниципал районну краеведение музейине 2 миллион бла 700 минг сом багъасы оборудование алыннганды. Ол санда чыракъла, мультимедиа кioskла, суратха алгъан аппаратла, манекенле, компьютерле, профессионал аудио аппаратура эм башха затла.

Техниканы бир къаууму Кенделенде музейге да бер-

рилгенди. Аны төрт тематикалы залы ишлейди: «Малкъар халкъыны тарыхы», «Табийгъат бла биз», «Аскер махтаулукъ» эм «Вольфрам молибден комбинатны тарыхы». Анда ишлегенле окъучула лекцияла эм мастер-классла да бардырадыла.

Музейни эшиклери не заманда да къонакъларга ачыкъды. Анга «Пушкинни картасы» бла кирирге да онг барды.

Шахарда энтта да бир мектеп

Алгъаракъда билдиргенбиизча, Нальчикде «Восточный» микрорайонда бир ненча юй ишленирикди, анда кёп тюрлю социал объекте, ол санда орта школла да боллукъдула. Алай бла кёп болмай аллай мектепледен бирини къурулушу башланганды. Проект кеси да «Билим бериу» миллет проектни чеклеринде бардырылады.

КъМР-ни Къурулуш эмда ЖКХ министрствосунда айтханларына кёре, школ бизни республикада эм уллу боллукъду. Проектине кёре, ол юч къатлы, уллулугъу да 22 минг квадрат метрден атлагъан аллай объектди. Ичинде класс отоулары, 804

жерли актовый залы, 750 адамга ашхана, 45 окъучугъа китапхана, тренажёрла орналгъан бир отоу эмда спорт бла кюреширча эки залы бла.

Билдиргенлерине кёре, мектепни ичинде солуу, физкультура-спорт эмда

мюлк тийреле боллукъдула. Тюрлю-тюрлю жумушла тамамларга жараулу майдан да жарашдырыллыккъды.

Шёндю уа алайда жер ишле бардырыла турадыла. Проектде белгиленнгенича, школ келир жылны ахырына битерге керекди.

Бахчаларын айырмалы тутханлагъа — махтау

Герпегежде бахчаларына кёл салып иги къарагъанланы айырыр муратда эришиу бардыргъандыла. Бу жол анга алтаулан къатышханды.

Алай бла саулай комиссияны келечилери, юй сайын айланып, бахчаларына къарагъандыла. Не затла ёсгенлерине, тазалыкъга, жерни нечик хайырланнганына эс бургъандыла. Анга кёре биринчи жерге эмда беш минг сом саугъага Темуккуланы Аслан тийишли болгъанды. Гайылары Азамат, Габаланы Алим, Гергюкъланы Аздор төртюшер минг сом бла саугъаланнгандыла, Биттирланы Жамбулатны — эки минг сом, Кючмезланы Азретни уа бир минг сом бла белгилегендиле.

Къашхатауда ара больница жангыртылады

Къашхатауда ара больницада жангыртуу ишле толтуруладыла. Тамата врачны къуллугъун толтургъан Рахайланы Аслан айтханнга кёре, анга 43 миллион сом бёлюннгенди. Иш болжалындан кеч къалмай, тынгылы барады. Хар не да быйыл ноябрьге хазыр болурга керекди.

Больницаны мекамны төрт къатлыды. Аладан ючюсюнде суу эмда жылыу бла жалчытхан системалары алышындырылгандыла. Шёндю уа модуль котельня орната турадыла. Ары дери жокъ эди да, энди анда лифт да боллукъду.

Чамгъа устала эришгендиле

Бу кюнледе Нальчикде КВН-ни бийик лигасыны финал эришиую болгъанды. Анга Къабарты-Малкъар къырал университетни эмда Къабарты-Малкъар къырал аграр университетни, Нальчик шахарны жыйымдыкъ командалары къатышхандыла. Алагъа Ставрополь крайны, Ингушетия Республиканы келечилери да къошулгандыла.

Оюн эки кесекден къуралгъанды: саламлашыу эмда оюнну аллында жарау этиу. Команда асыры иги хазырланнгандан, жюриге сайлау этерге тынч туюл эди. Алай бла быйыл хорлам

эки командага берилгенди: Нальчикни «Ингеборга Дакунайте» эмда Ингушетияны «Хасан Халмурзаевну жыйымдыгы».

КВН-ни кезиунде анга къатышханла, чам жаны бла сынаулу юйретиучюле мастер-классла бардыргъандыла, атлары айтылгъан актёрла уа сахна усталыкъны дерслерин бергендиле.

Финалгъа хазырланыргъа, аны бардырыргъа да «Юниор и Высшая лига КВН КБР» деген проектге кёре берилген грант себеплик этгенди. Проектге Лиана Хамизова бла Жантуудуланы Рустам башчылыкъ этедиле.

Бетни басмагъа Улбашланы Мурат, Курданланы Сулейман, Холаланы Марзият хазырлагъандыла.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительство

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зукура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиниклерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа «КъМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салыннганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Кульчаланы Зульфийа - дежурный редактор, Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфийа - жууаплы секретарьны орунбасарлары; Геляяны Валя (1,2,4,9-чю бетле), Зезаланы Лида (3, 12-чи бетле), Бийчеккуланы Жаннет (10, 11-чи бетле) корректорла.

Тиражы 1437 экз. Заказ № 1481
Багъасы эркинди.

РЕДАКЦИНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru